

seminar o »ukradenom pismu« (I)

zak lakan

Und wenn es uns glückt,
Und wenn es sich schick,
So sind es Gedanken.

Naše istraživanje nas je dovelo do toga da priznamo kako automatizam ponavljanje (Wiederholungszwang) poprima svoje načelo u onome što smo nazvali *postojanošću* označiteljskog lanca. Sam ovaj pojam smo izdvojili kao korelativ *op-stojanja* (tojest: ekscentričnog mesta) gde nam valja smestiti subjekt nesvesnog, ako želimo da Frojda uzmemo za ozbiljno. Kao što je poznato, upravo u iskustvu, koje je uvela psihološka analiza, može da se shvati pod kojim uglovima imaginarnog se taj uticaj *simboličnog* upražnjavao, sve do najintimnijeg (dela) ljudskog organizma.

Ovaj seminar treba da podrži stav kako te imaginarne postojanosti, daleko od toga da predstavljaju suštinu našeg iskustva, ne odaju o tome ništa do nekonzistentno, sem da budu pripisani simboličnom lancu koji ih povezuje i usmerava.

Naravno da znamo značaj imaginarnih prožimanja (Prägung) u tim parcijalizacijama simboličke alternative koje daju tok označiteljskom lancu. Ali naša postavka je da zakon, svojstven tom lancu, upravlja psihološki dejstvima koja su odlučujuća za subjekt: takva su odbacivanje (Verwerfung), potiskivanje (Verdrängung), poricanje (Verneinung) — uz preciziranje sa odgovarajućim naglaskom da ta dejstva tako verno prate pomeranje (Entstellung) označitelja da su imaginarni faktori, uprkos svojoj inerciji, tu samo lik senki i odsjaja.

I opet bi taj naglasak bio uzalud protraćen kad bi služio vašem pogledu samo da apstrahuje opšti oblik pojava čija bi posebnost u našem iskustvu ostala za vas nešto suštinsko i čija bi se izvorna složenost prekinula ne bez umešanosti.

Upravo zato smo hteli da vam danas pokažemo istinu što se izdvaja iz onog trenutka frojdotske misli koji izučavamo, tojest da pokažemo kako je simbolički red za subjekt utemeljitelj, a sve to preko jedne priče gde subjekt dobija glavno opredeljenje iz toka kretanja nekog označitelja.

Može se primetiti da upravo ta istina omogućava samo postojanje fikcije. Otuda je neka fabula isto toliko sposobna kao i neka druga priča da je osvetli — spremna da u tome dokaže svoju koherentnost. S tom rezervom što ona čak ima prednost da ispoljava utoliko čistije simboličku nužnost da bi se moglo poverovati kako njome upravlja proizvoljnost.

Upravo zato, i ne tražeći dalje, primer smo pronašli u samoj priči gde je sastavni deo dijalektika koja se odnosi na igru par-nepara iz koje smo nedavno koristili neke stvari. Bez sumnje je da se ta priča nije slučajno pokazala pogodnom za nastavak istraživanja koje se njome već koristilo.

Reč, je kao što znate, o priči koju je Bodler proveo pod naslovom *Ukradeno pismo*. Već na prvi pogled tu se uočava drama, kako u priču koju je od toga napravljeno, tako i u uslovima tog pričanja.

Uostalom, brzo se uočava ono što je dovelo do njenih nužnih komponenta, kao i činjenica da isti nisu mogli izmaći namerama onog ko ih je sastavljao.

U stvari, uz pričanje ide jedan dramatični komentar bez koga ne bi bilo moguće izvesti scensku postavku. Recimo da će njena radnja ostati, čisto govoreći, nevidljiva za salu — sem ako bi dijalog u njoj bio hotimice, ili zbog potreba same drame, očičen od svakog smisla koji bi slušalac mogao da mu pripise — drukčije rečeno, ništa iz drame ne bi bilo dostupno ni oku, ni uhu, bez niskog osvetljenja, i, ako se tako može reći, pričanje pridonosi svakoj sceni sa stanovišta koje se javljalo pri igri jednog od njenih glumaca.

Postoje dve scene od kojih ćemo prvu odmah označiti kao prvobitnu, i to ne iz nepažnje, pošto druga može da se posmatra kao njeno ponavljanje, u smislu koji je ovde čak i aktuelan.

Prvobitna scena se odigrava, kako nam kažu, u kraljevskom budoaru, tako da naslućujemo kako je osoba najvišeg ranga, nazvana još preuzvišenom osobom, koja je sama kad prima pismo, zapravo Kraljica. Ovo osećanje potvrđuje smetenost koju kod nje izaziva ulazak druge preuzvišene ličnosti za koju nam je već rečeno i pre ovoga da bi eventualno saznanje o pomenutom pismu dovelo do stavljanja na kocku ništa manje nego gospodine časti i sigurnosti. Nama je, ustvari, odmah jasno da je zapravo reč o Kralju, u istoj meri kao i sa scenom koja nastaje pri ulasku ministra. . . . U stvari, u tom trenutku Kraljica nije mogla da učini ništa bolje nego da igra na kartu Kraljeve nepažnje tako što će ostaviti na stolu pismo »okrenuto, sa adresom gore«: ono, međutim, nije izmaklo orlovskom oku ministra, kao što mu nije izmakla ni Kraljičina zbunjenost. Otada se sve odvija kao po satnom mehanizmu. Pošto se, po običaju, posavetova o tekućim stvarima, ministar vadi iz džepa pismo koje izgledom liči na ono što ga je ugledao, i, praveći se da ga čita, spušta ga pored onoga. Potom još nekoliko reči sa kraljevskim parom, i on se povlači, noseći sa sobom nezgodno pismo koga se hladno dočepao, a da Kraljica, kojoj nije promaklo ništa od njegovog manifikta, nije

mogla da išta preduzme zbog straha da ne pobudi pažnju kralja i svog muža koji joj se u tom trenutku udvara.

Sve bi, dakle, moglo da prođe nezapaženo za nekog idealnog gledaoca, kada je reč o operaciji u kojoj niko nije napravio pogrešan korak, a čiji rezultat je to da je ministar ukrao Kraljici pismo, i čiji je još važniji rezultat to što Kraljica zna da sada on ima to pismo u svojim rukama, svakako ne iz bezazelnog razloga.

Jedan *ostatak* koji nijedan analitičar neće zanemariti, ispostavljen tako da se zadržati sve što ima od označitelja iako nije uvek poznato šta sa tim da se radi: pismo koje je ministar ostavio radi namirenja računice i koje Kraljičina ruka može sada da zgužva.

Druga scena: u ministrovom kabinetu. On se nalazi u njegovoj palati i mi znamo, po priči načelnika policije Dipena, čiju obdarenost za rešavanje zagonetnih slučajeva. Po ovde uvodi po drugi put, da je policija tokom osamnaest meseci i onoliko puta koliko joj je to dozvoljavalo noćno odsustvovanje, uobičajeno za ministra, pretražila palatu i njenu okolinu od vrha do dna. Uzalud — te tako svakako može da iz te situacije izvede zaključak kako ministar čuva to pismo na domaku ruke.

Dipen se najavio ministru. Ovaj ga prima sa upadljivom nemarnošću, pretvarajući se da umire od dosade. Međutim Dipen, koga to pretvaranje ne vara, pomno ispituje prostoriju očima, skrivenim ispod tamnih naočara. Ugledavši neko otrcano pisamce koje izgleda zaboravljeno u pregradi jedne ofucane kutije za karte što visi, privlačeći pažnju svojim štrasom, on već zna da je to ono što traži. Njegovu ubedenost podupiru detalji koji su sami kao napravljeni da protivureče opisu kakav je dobio o ukradenom pismu, format koji sasvim odgovara.

Nakon toga on može samo da se povuče, ostavljajući, kao »zaboravljenu«, svoju tabakeru na stolu da bi sutradan došao po nju, noseći sa sobom lažno pismo koje liči na ono u ministrovom kabinetu. Iskorišćujući trenutak kada se ministar uputio prozoru da vidi šta je stvorilo buku na ulici, on uzima pismo, ostavivši na njegovom mestu ono koje je doneo sa sobom, te mu potom nije preostalo ništa drugo do da se oprosti ti najnormalnije što je mogao.

I tu opet, sve se odigralo ako ne bez buke, onda bar bez loma. Rezultat operacije je da ministar nema više pismo, ali on to ne zna i ne pada mu na pamet da posumnja kako mu ga je upravo Dipen oteo. Štaviše, ono što mu je ostalo u ruci, daleko je od toga da bude beznačajno za nastavak priče. Mi ćemo se vratiti na ono što je navelo Dipena da napiše mali pamflet u svom lažnom pismu. Bilo kako bilo, ministar će, kad bude hteo da se posluži pismom, pronaći ove reči koje pokazuju da ih je napisao Dipen:

« . . . Ta tako podla namera

Ako nije dostojna Atreja, onda je dostojna tijesta », za koje nam Dipen veli da potiču iz Krebijonovog Atreja.

Treba li naglašavati kako su ove dve radnje slične? Treba, jer sličnost, koju mi imamo u vidu, nije sačinjena od običnog skupa crta, odabranih sa jednim ciljem da spere njihovu razliku. A ne bi ni bilo dovoljno samo zadržati te crte sličnosti na račun drugih, pa da iz toga proistekne bilo kakva istina. Mi zapravo hoćemo da pokažemo intersubjektivnost gde dve radnje nalaze svoju motivisanost, te tri člana od kojih ih ona strukturiše.

Njihova povlašćenost se procenjuje po tome što odgovaraju istovremeno na tri logička vremena kroz koja odluka pada, i na tri mesta koja ona označava subjektima kao mesta za koja se opredelila.

Ova odluka se zaključuje u trenutku jednog pogleda. Jer radnje koje se potom nižu, ako dođe do njegovog tajnog produženja, ništa tome ne dodaju, isto kao što ni traženje podesne prilike u drugoj sceni ne razbija jedinstvo tog trenutka.

Ovaj pogled pri tom pretpostavlja dva druga koja okuplja u jedno viđenje sa pukotinom, ostavljenom u njihovoj lažnoj komplementarnosti, da bi se tu preduhitrila otimačina, ponudena u tom otkriću. Tri vremena, dakle, uređujući tri pogleda, sa tri subjekta, svaki put ovaploćena u različitim ličnostima kao svojim nosiocima.

Prvi je pogled koji ne vidi ništa: reč je o Kralju, i o policiji.

Drugi je pogled koji vidi da prvi ne vidi ništa i zavarava se kako je sklonjeno od pogleda ono što skriva: reč je o Kraljici, potom o ministru.

Treći je onaj koji vidi da ta dva pogleda ostavljaju ono što treba da se sakrije otvorenim za onog ko želi da se toga dočepa: reč je o ministru, i najzad o Dipenu.

Da bismo bolje pokazali, u njenom jedinstvu, tako opisanu složenu intersubjektivnost, potražićemo oslonac u postupku koji se po predanju pripisuje noju kada se sklanja od opasnosti; jer, ovaj bi postupak najzad zasluživao da se okvalifikuje kao politika, s tim što bi se on ovde rasporedio između tri partnera, od kojih bi drugi verovao da je prekriven nevidljivošću, zbog činjenice da je prvi zabio glavu u pesak, dok bi ga treći mirno čerupao odzadu; dovoljno bi bilo da tu izreku obogatimo jednim pismom, pa da od toga napravimo *nojevu politiku*, kako bi ona sama po sebi najzad našla zauvek jedno novo značenje.

Pošto je tako dato intersubjektivno merilo za radnju koja se ponavlja, preostaje da tu pronademo *automatizam ponavljanja*, u značenju koje nas zanima u Frojdomovom tekstu.

Množina subjekata ne može, naravno, biti prepreka za sve one koji su već odavno vični perspektivama, razimiranim u našoj formuli: *nesvesno je govor Drugoga*. A nećemo sada potsecati na ono što tome pridodaje pojam *mešanja subjekata* (*L'immixtion des su ets*), koji smo nekada uveli analizirajući san o injekciji datoji Irmii.

Ono što nas danas zanima jeste način na koji se subjekti smenjuju u svom pomeranju tokom intersubjektivnog ponavljanja.

Videćemo da je njihovo pomeranje određeno mestom koje zauzima čisti označitelj, kakav je ukradeno pismo, u strukturi koju ima njihov trio. I upravo tu je ono što će ga, za nas, potvrditi kao automatizam ponavljanja.

Ali pre nego što krenemo tim putem nije suvišno da se upitamo leži li drugde smisao priče i naše zanimanje za nju, bar toliko koliko se podudaraju.

Možemo li smatrati običnom racionalizacijom, prema našem grubom jeziku, činjenicu da nam je priča ispričana kao policijska zagonetka?

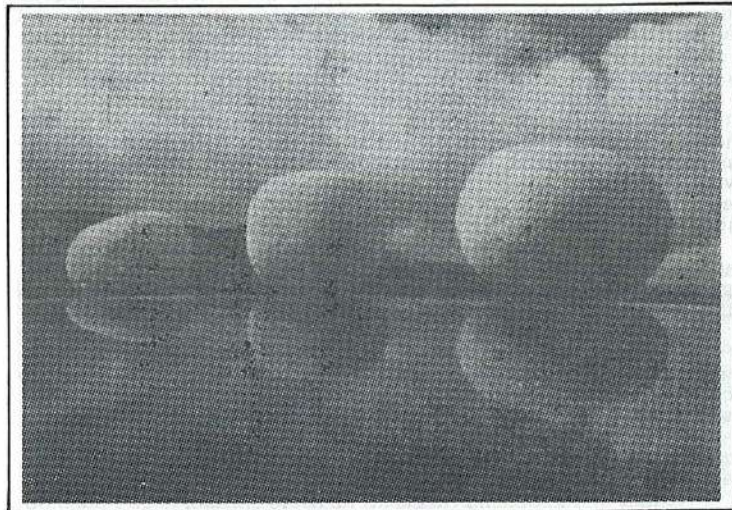
Doduše mi bismo imali pravo da ocenimo tu činjenicu kao slabo pouzdanu, da primetimo kako je sve ono čime je jedna takva zagonetka motivisana, počev od zločina ili prestupa — tojest, njena priroda i njeni pokretači, njeni instrumenti i njeno izvršenje, postupak za otkrivanje njenog tvorca i put za njeno dokazivanje — ovde brižljivo eliminisano od samog početka svake zgode.

Prevara je zapravo već otprve isto toliko jasna kao i ujudurme krivca, te njihovo dejstvo na žrtvu. Problem se, kada je izložen, ograničava na traganje u cilju restitucije predmeta za koji se vezuje ova prevara, i čini se da postoji namera da se sa njenim objašnjenjem već postigne razrešenje. Da li se kroz to mi držimo u napetosti? U stvari, bez obzira na poverenje koje se može imati u žanrovsku konvenciju da bi se kod čitaoca izazvalo specifično zanimanje, ne zaboravimo da je »taj Dipen«, drugi po redu pojavljivanja, zapravo jedan prototip, te da je pošto se žanr prihvata samo od prvog, pomalo rano da autor računa na nekakvu konvenciju.

A onda bi i jedno drugo preterivanje bilo svoditi sve na jednu priču čija bi pouka bila u tome kako je za uklanjanje od neželjenih pogleda jedne od onih prepiski, čija je tajnovitost ponekad neophodna za bračnu nepomučenost, dovoljno baciti ta pisamca na naš sto, pa ih čak i okrenuti na njihovu označiteljsku stranu. To je zapravo mamac koji ne bismo preporučili nikome da ga okuša iz straha da se ne razočara što se u njega pozdao.

Da ne postoji tu neka druga zagonetka nego što je, govoreći o načelniku policije, nesposobnost kao uzrok neuspeha, — kad to možda ne bi bila, govoreći o Dipenu, izvesna nesaglasnost, koju mi nerado priznajemo, između sigurno vrlo pronicljivih, iako ne uvek apsolutno umesnih primedbi u celini, pomoću kojih nas on uvodi u svoju metodu, i načina na koji on u stvari deluje.

Ako malo podstaknemo to osećanje prašine u očima, brzo ćemo se zapitati da li, počev od početne scene, koju jedino kvalitet protagonista spašava od vodvilja, do zapadanja u smešno, koje je kao zaključak obećano ministru, naše uživanje u priči potiče od toga što su svi izigrani.

Igor Modić

I utoliko bismo bili tome naklonjeniji ukoliko bismo tu pronašli, zajedno sa onima koji nas čitaju, definiciju koju smo negde usput nabacili o modernom junaku »koga odlikuju smešna dela u situaciji zabludolosti».

Ali zar nije i nas same ulovio taj naočiti detektiv-amater, prototip jednog novog razmetljivca koga još nije zahvatila bljutavost savremenog supermena?

Sala — koja je dovoljna da nam, naprotiv, pokaže u toj priči tako savršenu verovatnost, da se može reći kako istina u tome otkriva svoj fiksijski raspored.

Jer takav je doista put na koji nas vode razlozi te verovatnosti. Ušavši najpre u njen postupak, mi u stvari zapažamo jednu novu dramu koju ćemo nazvati dopunom prve pošto je ova bila ono što se zove dramom bez reči, dok zanimanje za drugu počiva na svojstvima govora.³

Ako je očigledno da nam je svaka od dve scene stvarne drame ispričana tokom različitog dijaloga, onda nam preostaje jedino da, opskrbljeni pojmovima koje smo vrednovali u našem školovanju, prihvatimo kako to nije tako samo zbog lakoće izlaganja, nego da ti dijalozi sami dobijaju, kroz suprotnu, u tome ostvarenu upotrebu osobina reči, napetost koja od njih pravi jednu drugu dramu što će je naš rečnik razlikovati od prve jer stoji u simboličkom redu.

Prvi dijalog — između načelnika policije i Dipena — odigrava se kao dijalog gluhoga sa nekim ko čuje. To znači da predstavlja istinsku složenost onoga što se obično pojednostavljuje, za najkonfuznije rezultate, u pojmu komunikacije.

U ovom primeru postaje zapravo shvatljivo kako komunikacija može davati utisak — a tu se teorija suviše često zaustavlja — da u svojoj transmisiji sadrži samo jedan smisao, kao što se i komentar, pun značenja koje mu daje onaj ko čuje, mogao, kao nezapažen od onoga ko ga ne čuje, smatrati neutralizovanim.

Ako se zadrži samo smisao o kome izveštava dijalog, onda preostaje da njegova verovatnoća kao da počiva na garantovanju tačnosti. Ali on ispada tada plodniji nego što izgleda, u onome čiji smo postupak mi pokazali: kao što će se videti da nas ograničava na priču iz naše prve scene.

Jer dvostruki, čak trostruki subjektivni filter kroz koji nam ona dolazi: pričanje Dipenovog prisnog prijatelja (koga ćemo od sada zvati opšti pripovedač priče) — o događaju kroz koji načelnik upoznaje Dipena sa onim što mu je o tome saopštila Kraljica, nije tu samo posledica slučajnog podešavanja.

Iako, pak, krajnji domet do koga je dospela izvorna pripovedačica isključuje mogućnost da je izopačila događaje, bilo bi pogrešno verovati kako joj načelnik vešto podmeće svoj glas samo zbog nedostatka maštovitosti po čemu je, kao što se zna, poznat.

Činjenica da je poruka tako preneti, uverava nas da to apsolutno ne ide samo po sebi, to jest da to doista pripada dimenziji jezika.

Oni koji su ovde prisutni po znanju naše primedbe u vezi toga, a naročito one koje smo istakli za pobijanje takozvanog jezika pčela gde lingvisti⁴ može videti samo obično ukazivanje na položaj predmeta, drukčije rečeno, samo jednu zamišljenu funkciju koja je više izdiferencirana nego druge.

Mi ovde ističemo da takav oblik komunikacije nije odsutan kod čoveka, bez obzira što je za njega predmet bio iščezao u odnosu na njegovu prirodnu datost zbog dezintegracije koju trpi kroz upotrebu simbola.

U stvari njegov ekvivalent se može naći u srodnosti koja se uspostavlja između dve osobe u mržnji prema jednom istom predmetu; i to skoro tako da susret nije nikada moguć do samo na jednom predmetu, definisanom crtama bića u koje se i jedna i druga povlače.

Ali jedna takva komunikacija ne može da se prenese pod simbolični oblik. Ona opstaje samo u odnosu na taj predmet. Upravo tako ona može da okupi neodređen broj subjekata u jedan isti »ideal«: komunikaciju od jednog subjekta do drugog unutar tako konstituisane gomile će ipak i dalje neumitno posredovati jedan neizbrisivi odnos.

Ovaj izlet nije samo potsećanje na određena načela, upućeno onima koji nas optužuju da ne poznamo neverbalnu komunikaciju, nego, uz određivanje dometa onoga što ponavlja govor, pripremanje pitanja o onome što ponavlja simptom.

Tako indirektni odnos otače dimenziju jezika, a opšti pripovedač, pri ponovnom udvajanju, ne dodaje na to ništa »putem hipoteze«. Ali stvar je sasvim drukčija sa njegovim službovanjem u drugom dijalogu.

Jer ovaj će se suprotstaviti prvome poput polova koje smo razlikovali i na drugim mestima u jeziku, a koji su suprotstavljeni kao pisanu reč izgovorenoj.

To znači da se pri tom prelazi iz polja tačnosti u registar istine. Elem, taj registar — usudujemo se pomisliti da se ne moramo na to vratiti — nalazi se sasvim drugde, tojest pravo u temelju intersubjektivnosti. On se nalazi tamo gde subjekt ne može ništa da pojmi do samu subjektivnost koja konstituise jedno Drugo u apsolutnom smislu. Da bismo naznačili njegovo mesto potsetićemo na dijalog, koji nam se čini da je s pravom pripisan jevrejskoj istoriji osiromašenja, gde se javlja odnos označitelja prema izgovorenoj reči, u preklinjanju gde on dostiže vrhunac. »Zašto me lažeš«, čuje se iscrpljen uzvik, »da, zašto me lažeš, govoreći da ideš u Krakov kako bih ja poverovao da ideš u Lavov, dok ti u stvari ideš u Krakov?«

Ovo je slično pitanje koje bi našem duhu postavilo i razvijanje aporija, erističkih zagonetki, paradoksa, čak šala i koje nam je predočeno umesto uvoda u Dipenov metod — da tu nije, pošto nam je dato kao poveravanje od strane nekoga ko se postavlja kao učenik, pridodato nekakav kvalitet. Takav je neizbežni prestiž zaveštanja: vernost svedoka je zaklon od koga se uspavljuje, uz zaslepljivanje, kritika svedočenja.

S druge strane, ima li nečeg ubedljivijeg od okretanja karata na sto? Ono je to do te mere da nas u jednom trenutku uverava kako je opsenar doista pokazao, kao što je najavio, svoj postupak, dok ga je on samo obnovio u jednom čistijem obliku: i taj trenutak nas navodi da izmerimo premoć označitelja u subjektu.

Tako dejstvuje Dipen kad polazi od priče o neobičnom detetu koje je prevarilo sve svoje drugare u igri para ili nepara, svojim trikom identifikacije sa protivnikom za koji smo ipak pokazali da ne može dostignuti prvi plan njegove mentalne razrade, tojest pojam intersubjektivnog smenjivanja, a da se ne spotakne odmah o potpornik na svom povratku⁵.

Nisu li nam pri tom nabačena, radi zaslepljivanja, imena Larofukoa, Labrijera, Makijavelija i Kampanele čiji bi ugled izgledao više nego ništavan pored detinjaste drskosti.

I da se nadovežemo na Šamfora čija će formula da je »za opkladu kako je svaka javna ideja, svaka primljena konvencija zapravo budalaština jer je zaključena sa najvećim brojem«, zadovoljiti sigurno sve one koji hoće da izmaku njenom zakonu, to jest upravo najverem broju. Neka Dipen optuži Francuze da varaju pri upotrebi reči: analiza na algebarski način, eto nečega što uopšte nema šansi da dostigne našu ponositost, pogotovo što, pored toga, oslobađanje termina za druge svrhe nema ničeg zbog čega bi se neki psihoanalitičar osećao u položaju da tu vrši procenu svojih prava. I evo ga kako pravi filološke primedbe da bi ushio zaljubljenike u latinski: kako ih potseća, ne usudujući se da više o tome kaže kako »ambitus podrazumeva ambiciju, religio, religiju, homines honesti, skup časnih ljudi«; ko se među vama ne bi rado setio... šta hoće da kažu te reči za koje se zalažu Ciceron i Lukrecije. Bez sumnje, Po se zabavlja...

Ali javlja se jedna sumnja: nije li ta parada erudicije napravljena zbog toga da čujemo vodeće reči iz te drame?⁶ Ne ponavlja li to opsenar pred nama svoj trik, ne obmanjujući nas ovoga puta da nam je otkrio tajnu, ali se kladeći još više da će nam je ovde osvetliti, iako mi tu ne vidimo baš ništa. Bio bi to doista vrhunac do koga je mogao dospeti iluzionista, tako što bi nas istinski varao jednim bičem iz svoje fikcije.

I zar nas takvi napori ne opravdavaju da govorimo, bez ikakve zlobe, o mnogim izmišljenim junacima kao o stvarnim ličnostima?

Isto tako kada se otvorimo da bismo shvatili način na koji nam Martin Hajdeger otkriva u reči 'alno'sn igru istine, onda pronalazimo tajnu u koju je ova uvek upućivala svoje zaljubljenike i odakle potiče to da im se ona najistinskije nudi upravo tamo gde se skriva.

Zar nas Dipenove reči ne bi tako otvoreno odvraćale da se u njih pouzdamo kad opet ne bi trebalo da pri tom napravimo pokušaj protiv suprotnog pokušaja.

Zavarajmo mu, dakle, trag tamo gde nam on zavarava svoji. I to najpre u kritici kojom on objašnjava neuspeh načelnika. Tu kritiku smo već videli kako potajno izbija u onim peckanjima na koja načelnik nije uopšte obračao pažnju prilikom prvog susreta, ne nalazeći tu ništa drugo do povod za grohotni smeh. Da nešto može izgledati nejasno kako to Dipen potura, zato što je stvar zapravo suviše jednostavna, čak previše očita, neće za njega nikada imati više značaja od pomalo snažnog trljanja grudnog koša.

Sve je podešeno da nas uvede u pojam glupe ličnosti. A to se izvanredno sklapa iz činjenice da on i njegovi drugari neće nikada shvatiti, kad je reč o skrivanju nekog predmeta, ništa što prevazilazi domišljatost obične lopuže, to jest onaj suviše poznati spisak mesta za izvanredno skrivanje; od tajnih ladica u piscem stolu do skinute ploče od stola, od rastavljenih garnitura na stolicama do pregledanja nogu od stolica, od stražnje strane ogledala do poveza knjiga.

I povrh toga rugati se grešci koju načelnik pravi kad izvodi zaključak kako je ministar, budući da je pesnik, blizu da bude lud, grešci, zaključak je, koja se ne bi održala, ali to je preterano reći, do uz uslov pogrešne distribucije medij, jer ona ni izbliza ne proizilazi iz toga kako su svi ludaci pesnici.

O da, ali i mi sami ostajemo u zabludi oko toga šta u domenu skrivanja predstavlja superiornost pesnika, pa bio on uz to i matematičar, pošto nam je ovde iznenada slomljeno koplje, a mi uvučeni u čestar ružnih svada u vezi sa umovanjem matematičara koji nisu nikada pokazali, koliko ja znam, toliko privrženosti svojim formulama koliko kada ih treba poistovetiti sa umujućim umom. Bar ćemo posvedočiti da nam se, suprotno od onog u čemu se čini da Po ima iskustva, ponekad dešava pred našim prijateljem Rigeom, koji vam ovde svojim prisustvom predstavlja garanta kako nas naši upadi u kombinatoriku ne sluduju, da se upustimo u tako teške ludorije (što Bogu mora da nije bilo milo, po Pou), pa da posumnjamo kako $\times x^2 + px$ nije posve jednako q , a da se nikada, dopuštamo Pou da to opovrgava, nismo morali čuvati od nekog neočekivanog zlostavljanja.

Ne troši li se, dakle, toliko duha kako bi se naš odvratilo od onoga što je bilo ranije naznačeno da treba smatrati stećenim, tojest od toga da je policija sve pretražila: što je trebalo da shvatimo, kada je u pitanju teren u kome je moralo, kako je policija pretpostavljala, ne bez razloga, da se pronade pismo, u smislu iscrpljivanja prostora, teorijskog nesumnjivo, ali poeta priče leži upravo u tome što je ono uzeto doslovno, a ispitivanje svakog «kvadratnog centimetra» predočeno nam kao tako tačno da pretražiocima, kako je rečeno, nije mogao »pobjeći ni pedeseti dio milimetra«. Zar nismo otuda u pravu da postavimo pitanje kako je moguće da pismo nije nigde pronađeno, ili radije da primetimo kako nam sve ono što se govori o pravilu najvišeg dometa u prikrićanju ukradene stvari ne objašnjava, u krajnjoj liniji, kako je pismo izmaklo policijskim pretražiocima pošto se ono ipak nalazilo na terenu gde su ga tražili, kako je to pokazao Dipen kada ga je pronašao.

Treba li da pismo, među svim tim predmetima, bude odbareno svojstvom *nullibieteta* (nijednosti) — da se poslužimo izrazom koji rečnik, dobro poznat pod imenom Rože (Roger), preuzima iz semiološke utopije opata Vilkinsa⁶⁹?

Očito je (a *little too* self evident) da pismo ima doista sa mestom odnose kakve nijedna francuska reč ne može da izrazi kao engleska odrednica: *odd*. Čudan, kako je Bodler redovno prevodi, jeste samo približan izraz. Recimo da su ti odnosi osobeni jer su upravo to oni koje sa mestom održava označitelj.

Naša namera nije, kao što znate, da od toga napravimo »suptilne« odnose; naše reči ne idu na to da se pismo brka sa duhom, čak i kad ga primimo pomoću pneumaticke, i mi vrlo dobro prihvatamo da jedno ubija ako drugo oživljava, isto koliko označitelj, što vi možda počinjete da shvatate, materijalizuje instancu smrti. Ali ako smo stajvali naglasak najpre na materijalnost označitelja, onda je to zato što je ta materijalnost *osobena* u dosta tačaka od kojih je prva da ne podnosi uopšte doobu. Iscepaite pismo na male komadiće, ono će ostati pismo kakvo jeste, i to u sasvim jednom drugom smislu nego što to *Gestalttheorie* može da pokaže sa vitalizmom, učaurenim njegovim pojmom celine.⁷⁰

Govor pruža svoju poruku onome ko zna da ga čuje: kroz upotrebu deobene reče. Upravo tu se duh, ako je duh živo značenje, javlja kao isto toliko neobično podesan za kvantifikaciju koliko i pismo. Da počnemo sa samim značenjem koje dozvoljava da se kaže: ovaj govor od toliko značenja, isto kao što se u nekom činu uočava dosta od namere, kao što se žali što nije ostalo ništa više od ljubavi, kao što čovek kipi od mržnje, i iscrpi sve od odanosti, i kao što se od bataka za prodaju i od makljaže kod muškaraca oporavlja od sludenosti.

Ali kad je reč o pismu, bilo da ga uzmemo u smislu tipografskog elementa, poslanice, ili onog što čini pismo, reči će se da ono što se kaže treba shvatiti *od slova do slova* (pisma), da vas kod poštonoše čeka *jedno pismo*, čak da imate *pisma* — nikada da nema nigde ništa od *pisma*, u bilo kom smislu da vas se tiče, pa čak i za označavanje zakasnele pošte.

To stoga što je označitelj jedinstvo da bi bio jedinstven, s tim što je po svojoj simboličkoj prirodi samo odsutnost. I tako se ne može za ukradeno pismo reći kako treba, poput drugih predmeta, da bude *ill* ne bude negde, nego upravo, za razliku od njih, da će biti *i* da neće biti tamo gde je, gde neka ide.

Ustvari pogledajmo izbliza šta se dešava policajcima. Ništa nam nije uskraćeno kad je reč o postupcima koje su upotreбили za pretres prostora, određenog za pretraživanje, od deljenja prostora na obujme, koji ne dozvoljavaju da od njega ostane ništa skriveno, do igle za probadanje mekih stvari, a kad je reč o tvrdima, mikroskopa koji otkriva strugotinu od svrdla po rubovima izbušenih rupa, pa čak i beskrajno mali otvor od najstinijih pukotina. I dok se njihova mreža steže toliko da, nezadovoljni pretresanjem knjiga, naposletku pregledaju svaku stranu, mi se pitamo da li vidimo kako se prostor ogoljava poput pisma?

Ali tragaoci imaju u stvarnom tako krutu predstavu da ne primećuju kako će ga njihova premetačina preobraziti u njen predmet. Črta po kojoj bi oni možda mogli da razlikuju taj predmet od svih drugih.

Bilo bi to bez sumnje previše od njih tražiti, ne zbog njihovog nedovoljnog viđenja, nego zbog našeg. Jer njihova imbecilnost nije individualne, ni korporativne prirode, nego ima subjektivni izvor. Ona je realistička imbecilnost kojoj nije dosta to što će reći da ništa, ma koliko ga neka ruka duboko utisnula u utrobu zemlje, ne može biti nikada skriveno jer će se naći neka druga ruka da ga pronađe, te da je skriveno zapravo samo *ono što nedostaje na svom mestu*, kako to stoji na kartici u biblioteci kada se neka knjiga zagubi. A ona bi u stvari stajala na polici ili nekoj sporednoj pregradi skrivena, ma kako tu vidljiva izgledala. To stoga što se može reći da nešto nedostaje na svom mestu, i to shvaćeno *doslovce*, samo za njegov promenljivi vid, to jest za simboličko. Jer što se stvarnoga tiče, bez obzira na poremećaj koji u njega može da se unese, ono ostaje, uvek i u svakom slučaju, na svom mestu, ono to mesto nosi sraslo sa sobom, i ne postoji ništa što bi ga moglo iz njega izagnati.

I kako bi se doista oni — da se vratimo našim policajcima — mogli dočepati pisma, ti koji su ga uzeli na mestu gde je bilo skriveno? Šta li su u tome što prevrtahu među prstima imali drugo od ono što nije odgovaralo opisu kakav su o tome imali? *A letter, a litter*, pismo, smeće. U Džojsovom krugu⁷¹ su se pravile dvosmislenosti na temu homofonije ove dve reči u engleskom. Neka vrsta otpatka, kojim policajci u tom trenutku manipulišu, ne govori im o svojoj drugoj prirodi ništa više nego da je bio pocepan na pola. Različiti žig na pečatu druge boje, drugi pečat i rukopis, kojim je napisana adresa, predstavljaju tu najnesalomljivija skrivališta. A ako se policajci i zaustave na poledini pisma gde se, kao što je poznato, u to doba pisala adresa pošiljaoca, onda to znači da za njih to pismo nema drugih lica do tu poledinu.

Šta li oni u stvari mogli da otkriju sa njegovog lica? — Njegovu poruku, kako bi se to reklo na radost naših kibernetičkih nedelja?... Ali zar nam ne pada na pamet da je ta poruka već dospela do svog primaoća i da mu je čak ostala kao nepotrebna uz beznačajni komad papira koji je sada predstavlja isto tako dobro kao i originalno pismo.

Kad bi se moglo reći da je neko pismo okončalo svoju sudbinu time što je ispunilo svoju funkciju, onda bi se ceremonija slanja pisama manje prihvatala kao način na koji se obavila završni čin gašenja ljubavne vatre. Označitelj nije funkcionalan. Isto tako, pokretanje lepog sveta, čije zabave ovde pratimo, ne bi imalo smisla kad bi se pismo, pak, zadovoljavalo jednom. Jer jedini vrlo odgovarajući način da se to drži tajnim bilo bi staviti to na znanje jednom odredu tikvana.

Moglo bi se čak pretpostaviti kako pismo ima sasvim drugi smisao, ako ne vatrejniji, za Kraljicu, nego onaj koji se nudi ministrovju inteligenciji. Time tok stvari ne bi bio znatno povređen, pa čak i da je ono bilo nerazumljivo, strogo govoreći, svakom neupućenom čitaocu.

Jer ono to sigurno nije svima, pošto bi dovelo, kako nas u to nadobudno uverava načelnik, a na potsmeš svima, »predočenje tog dokumenta nekom trećem, kojeg nećemo imenovati« (iako njegovo ime bode oči poput svinjskog repa u zubima kralja Ibijaa), »u pitanje čast jedne osobe najvišeg položaja«, te bi čak i njena sigurnost i mir bili »time dovedeni u pitanje«. (Ovaj, kao i svi drugi srpsko-hrv. navodi u tekstu, preuzeti su iz knjige: E.A. POE, *Ukradeno pismo*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1983. — Prim. prev.)

Otuda bi bilo opasno razglasiti ne samo smisao, nego i tekst poruke, i to utoliko više ukoliko bi izgledalo bezazlenije, pošto bi rizik bio pri tom veći zbog indiskrecije koju bi neko od depozitara mogao nesvesno napraviti.

Ništa, dakle, ne može spasiti položaj policije, i tu se ne bi ništa promenilo čak i kad bi se poboljšala »njena kultura«. *Scripta manent* — uzalud bi ona naučila poslovičnu lekciju iz humanizma u luksuznom izdanju, lekciju koja se završava sa *verba volant*. Neka je hvala nebu što pismena ostaju, radije nego da je to slučaj sa rečima jer njihov neizbrisivi dug bar oploduje naša dela svojim prenosima.

Pismena nose u vetar blanko putanje jedne lude konjice. A da nema rasutih listova, ne bi bilo ni ukradenih pisama.

Ali kakva je stvar s ovim u vezi? Da bi postojalo ukradeno pismo treba li da kažemo kome pripada neko pismo? Maločas smo naglasili šta je neobično u vraćanju pisma onome kome je nekoć njime dospela vatrena zaloga. A obično se čeni nedostojnim postupak sa tim prevremenim obznanama na koji je način Vitez Eon doveo neke od svojih veza u ne baš zavidan položaj.

Pismo po kome pošiljalac zadržava još nekakva prava, ne bi, dakle, sasvim pripadalo onome kome je upućeno? ili ovaj poslednji ne bi možda bio nikada pravi primalac?

Pogledajmo: ono što će nam razjasniti slučaj može najpre da nam ga još zamaglji, to jest čitava priča nas skoro ostavlja u neznanju kad je reč o pošiljaocu, kao i o sadržaju pisma. Rečeno nam je samo da je ministar odmah prepoznao rukopis kojim je pismo naslovljeno na Kraljicu, i napomenuto, povodom ministrove kamuflaže istog, da je njegov originalni pečat pripadao vojvodi od S... Kad je reč o njegovom značenju, poznate su nam samo opasnosti koje ono nosi sa sobom ako bi dospelo u ruke jedne treće osobe, te da je njegovo posedovanje omogućilo ministru da ga upotrebi »u političke svrhe, do vrlo opasnih razmjera«. Ali i ovo nam ne govori ništa o poruci koju ono nosi.

Ljubavno pismo ili zavereničko pismo, potkazivačko pismo ili pismo sa uputstvima, pismo s pozivom ili vapajem — ništa ne znamo do da Kraljica ne želi da s tim upozna svog vladaoća i gospodara.

Elem, ovi izrazi, daleko od toga da trpe opisani naglasak koji imaju u buržoaskoj komediji, dobijaju jedno uzvišeno značenje za obeležavanje njenog suverenosti za koga je veže zakletva, i to na dvostruki način pošto je njen položaj supruge ne oslobada dužnosti podanika, nego je, pak, izdiže pod zaštitu onoga što kraljevska moć ovaploćuje po zakonu: i što se zove legitimitet.

Otada, bez obzira na Kraljicine namere sa pismom, stoji da je pismo simbol nekog sporazuma, i da, čak ako se njegov primalac i ne pridržava tog sporazuma, ono, svojim postojanjem, ovoga uvlači u simbolički lanac, tuđ lanac od koga je konstitutisana njegova vera. Dokaz da je to pismo s tim nespojivo je u činjenici što se posedovanje istog ne može javno obelodaniti kao legitimno, i što se Kraljica, radi njegovog uvažavanja, poziva na svoje pravo privatnog lica čiji se povlašćen položaj zasniva na časti o koju se to posedovanje ogrešuje.

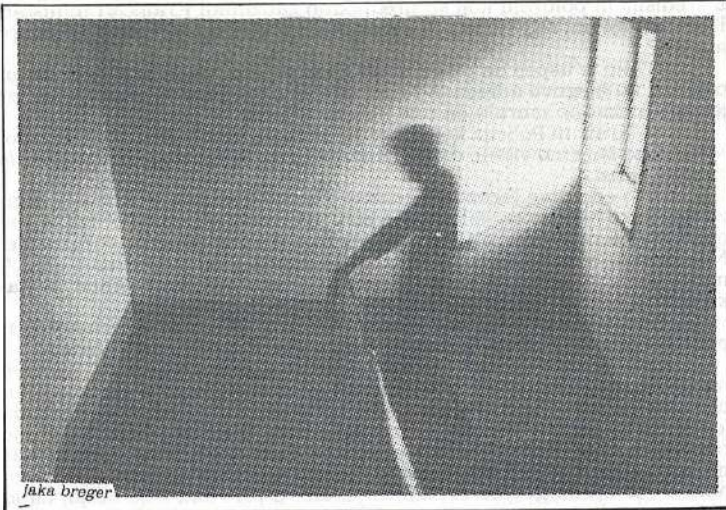
Jer ona, koja ovaploćuje milosni lik suverene moći, ne bi mogla čak ni da privatno umuje, a da se to ne tiče te moći, te iz te tajne, s obzirom na suverenost, može izvući korist samo u dubokoj potaji.

Otada odgovornost autora pisma prelazi u drugi red prema odgovornosti onoga ko ga drži: jer uvreda veličanstvu ovde se udvaja sa najvećom izdajom.

Kažemo: ko ga drži, a ne: ko ga poseduje. Jer od tada postaje jasno da svojina nad pismom nije manje sporna za njegovog primaoca nego za bilo koga u čije ruke može dospeti, pošto ništa, što se tiče postojećih pisma, ne može da se vrati u red, a da ovaj, u ime koga ono napada, nije morao da o tome prosudi.

Sve to ipak ne podrazumeva da bi, zbog toga što je tajna pisma neodbranjiva, odavanje te tajne bilo časno na ikakav način. *Honesti homines*, čestiti ljudi, ne bi mogli da se iz toga izvuku tako jevtino. Postoji više nego jedna religio, i svete veze neće baš brzo prestati da nas vuku dja ovde, dja onde. Za *ambitus*, okolišenje, kao što se vidi, ambicija nije uvek nadahnuće. Jer ako postoji jedno kuda mi prolazimo ovde, mi ga nismo ukrali, i to treba reći, pošto, da bi vam se sve priznalo, mi nismo usvojili Bodlerov naslov nego u nameri da valjano obeležimo, ne, kako se to netačno iskazuje, konvencionalni karakter označitelja, nego pre njegovo prvenstvo u odnosu na označenika. Pri tome ostaje da je Bodler, uprkos svoje slepe odanosti, izdao Poa, prevodeći sa *Ukradeno pismo* njegov naslov koji glasi: *the purloined letter*, to jest koji upotrebljava jednu dosta retku reč kojoj ćemo lakše odrediti etimologiju nego upotrebu.

To *purloin* je, kako nam veli Oksfordski rečnik, anglo-francuska reč, sastavljena od prefiksa *pur* — koji nalazimo u porpuse, svrha, *pur-chase*, provizija, *purport*, domet, i starofrancuske reči: *loing*, *loigner*, *longé*. U prvom elementu ćemo prepoznati latinsko *pro*, utoliko što se razlikuje od *ante* po onome što prepostavlja da je zadnji deo kome se on uputio da bi ga potvrdio, da bi čak bio njegov garant (dok *ante* ide ispred onog što mu dolazi u susret). Drugi deo je stara francuska reč, *loigner*, glagol od priloške odrednice za mesto, *au loing* (ili još *longé*), *loing* ne znači *izdaleka*, nego *duž* (nečeg); radi se, dakle, o glagolu *skloniti u stranu*, (*mettre de côté*), ili rečeno familijarno, uzimajući u obzir oba smisla: *sakriti* (*mettre à gauche*).

I tako mi bivamo utvrđeni u našem okolišanju samim predmetom koji nas u to uvlači: jer nas doista zanima *zaokolišno pismo*, pismo čije je putovanje bilo *produženo* (ovo je doslovce engleska reč), ili, rečeno poštanskim rečnikom, *neisporučeno pismo*.

Eto, dakle, *jednostavno i čudno*, kako nam se predočava još od prve strane, neobičnost, svedena na svoj najprostiji izraz, tog pisma koje je, sudeći po naslovu, *istinski predmet* priče: pošto je podložno zaoblazanju, upravo ono ima *sebi svojstven* put. Crta u kojoj se ovde potvrđuje njegovo nastupanje kao označitelja. Jer mi smo već prihvatili da se označitelj održava samo u pomeranju koje se može uporediti sa našim svetlećim reklamama ili rotacionim memorijama u našim čovekomislećim mašinama¹², sve to zbog njegovog naznamičnog funkcionisanja u načelu, koje načelo zahteva da napusti svoje mesto, spremno da se na njega vrati pošto obide okolo.

Upravo ovo se dešava i kod automatizma ponavljanja. U tekstu koji komentarišemo Frojd nas upravo uči da subjekt prati ispredanje simboličnog, ali ovo što vi ovde imate je još upečatljivije: nije reč samo o subjektu, nego u subjektima, uzetim u njihovoj intersubjektivnosti, koji

se svrstavaju u red, drukčije rečeno, o našim nojevima, kojima se, evo, opet vraćamo, i koji, poslušniji nego ovce, oblikuju samo svoje biće po trenu kojim označiteljski lanac prolazi kroz njih.

Ako ono što je Frojd otkrio i što ponovo otkriva u sve većoj ogoleslosti ima nekakav smisao, onda to znači da pomeranje označitelja opredeljuje subjekte u njihovim činovima, u njihovoj sudbini, odbacivanjima, njihovoj zaslepljenosti, uspehu i sudbini, bez obzira na njihove urodene i društveno stečene darove, na karakter i pol, i da će, ovako ili onako, pratiti voz označitelja kao oprema i prtljag, sve što postoji od psihološke datosti.

Evo nas ponovo na raskršnici gde smo bili ostavili našu dramu i njeno kolo-okolo sa pitanjem o načinu na koji se subjekti u to hvataju. Naša pouka leži u tome da pokaže kako upravo pismo i njegovo okolišanje upravljaju njihovim ulascima i njihovim ulogama. Ako ostane neisporučeno, oni će zbog toga trpeti. Ako na njih padne njegova senka, oni postaju njegov odsaj. Ako se dospe u posed pisma — divna jezička dvosmislenost — onda ih poseduje njegovo značenje.

Upravo to nam i pokazuje junak drame koja nam je ovde ispričana, kada se ponavlja sama situacija koju je zametnula njegova hrabrost prvi put za njegovu pobedu. A ako sad tu i pogine, onda to znači da je prešao na drugo mesto u trijadi gde je bio najpre na trećem, u isto vreme kao i kradljivac — ovo zahvaljujući vrednosti predmeta koji je oteo.

Jer ako je reč, sada kao i pre, da se pismo zaštititi od pogleda, on ne može a da tu ne upotrebi isti postupak koji je i sam osujetio: ostaviti ga na vidnom mestu? A s pravom možemo sumnjati da tako zna šta radi, kad ga potom odmah ugledamo uhvaćenog jednom dvojnomo vezom gde pronalazimo sve osobine mimetičkog mamca ili životinje koja se pretvara da je mrtva, i, uhvaćena u zamku tipično zamišljene situacije: da vidi kako je ne vide, da ne zna stvarnu situaciju u kojoj je videna da ne vidi. A šta ne vidi? Upravo simboličku situaciju koju je znala tako dobro da vidi i gde je sada videna kako se vidi da nije videna.

Ministar postupa kao čovek koji zna da je policijska pretraga za pravo njegova odbrana, pošto nam je rečeno da joj je namerno oslobodio teren, odsustvujući iz kuće: on isto tako zna da odbrana pada van tog pretresa.

Jer bio je majstor za poput-noja-zabadaanje glave u pesak, ako nam je dozvoljeno da dobijemo naše čudoviste pravljenej nove reči iz stare osnove, ali ne može biti da ga je prevarila tamo nekakva budalaština.

Jer treba igrati igru onog ko skriva, uzeti na sebe ulogu Kraljice, i to sve do atributa žene i senke, tako prikladnih za čin skrivanja.

To ne znači da svodimo na prvotnu oprečnost tamnog i svetlog taj stari par *yin* i *yang*. Jer njegovo ispravno rukovanje sadrži ono zaslepljujuće što ima svetlosni blesak, isto koliko i presijavanja čime se senka služi da ne bi isпустиła svoj plen.

Ovde nam znak i biće, izvenredno razdvojeni, pokazuju koje od njih nosi prevagu kada su u oprečnosti. Muškarac, dovoljno muškarac da bi sve do prezira prkosio strahovitoj ženinoj srđbi, trpi sve do metamorfoze prokletstvo znaka kojeg ju je on lišio.

Jer taj znak je doista znak žene, zato što ona u njemu procenjuje svoje biće, zasnivajući ga izvan zakona, koji je uvek sadrži po osnovu porekla, u položaju označitelja, čak fetiša. Da bi bila na visini moći tog znaka, ona treba samo da stoji nepomično u njegovoj sceni, nalazeći tu štaviše, poput Kraljice, ono pretvaranje da gospodari činom nedelovanja koje je jedino ministrovu »ostro oko« moglo da zapazi.

Taj silom otići znak, se eto, dakle, nađe u posedu muškarca: kobne sudbine zato što može da se održi samo uz čast koju prkosí, proklete po tome što svoj oslonac poziva na kaznu ili na zločin koji, kako jedno tako i drugo, razvijaju njenu vazalnost prema Zakonu.

U tom znaku treba da ima jedan vrlo neobičan *noime tangere* da bi, slično sokratovskoj ubojitosti, njegovo posedovanje otupljivalo čoveka do te mere da zapadne u ono što se kod njega nedvosmisleno izdaje za neaktivnost.

Jer ako se napomene, kako to čini pripovedač već od prvog susreta, da se upotrebom pisma nestaje i njegova moć, onda primećujemo da ta primedba ima za cilj samo njegovu upotrebu u svrhu moći — i da samim tim ta upotreba postaje za ministra neizbežna.

Da ne bi mogao da se toga oslobodi, potrebno je da ministar ne zna šta sa tim drugo da radi. Jer ako ga upotrebi, on sebe dovodi u takvu potpunu zavisnost od pisma kao takvog da ga se ona, na kraju krajeva, više i ne tiče.

A da bi se ta upotreba doista ticala pisma, ministar, kome je službovanje Kralju, svom gospodaru, posle svega to dozvoljavalo, bi mogao da Kraljici ponizno iznese svoje prigovore, pa bilo to da sebi obezbedi, u slučaju povraćaja, odgovarajuće garancije, — ili pak da povede neku akciju protiv autora pisma za koga stoji činjenica da ostaje izvan igre što pokazuje koliko je ovde nevažna njegova krivica i greška, već znak protivrečnosti i bruke kakav predstavlja pismo u smislu u kome Jevandje kaže da treba da se dogodi, bez obzira na nevolju koju pretrpi nosilac — čak da podvrgne pismo, kao predmet dosijea, »trećoj osobi«, koja je ovlašćena da oceni hoće li iz toga proisteći lomača za Kraljicu ili nemilost za ministra.

Mi ne znamo zašto ministar ne ostvaruje neku od tih upotreba, a i valja da o tome ne znamo ništa pošto nas zanima samo dejstvo koje proizvodi neupotreba; dovoljno je što znamo da način za pribavljanje pisma ne bi bio prepreka za nikoga od njih.

Jer sasvim je jasno da je neoznačavajuća upotreba pisma za ministra neizbežna, da njegova upotreba u svrhu moći može biti samo potencijalna, pošto ministar ne može da pristupi činu, a da odmah ne iščekuje — otuda, obzirom da pismo postoji kao sredstvo moći samo kroz krajnja naznačavanja čistog označitelja, a to jeste produžavanje njegovog okolišnog puta da bi dospelo onome koga se tiče u tranzitu preko svake mere, to jest jednom drugom izdajom iz koje je teško predvideti povratke zbog ozbiljnosti pisma — ili, pak, uništi pismo što bi bio jedini siguran način, i odmah Dipenu po volji, da se dokrajči ono što je po prirodi određeno da označi uništavanje onog što označava.

Upliv koji ministar izvlači iz situacije ne zavisi, dakle, od pisma, nego, bilo da on to zna ili ne, od osobe koja mu tu situaciju omogućava. Isto tako načelnik nam ga predstavlja kao nekog ko se usuduje na svašta, *who dares all things*, uz indikativan komentar: *those unbecoming as well as those becoming a man*, što znači: na ono dolično i na ono nedolično čoveka, s tim što Bodleru ta poeta izmiče jer, prevodi sa: na ono što je dolično čoveka isto kao što je dolično i njega. Jer u svom izvornom obliku procenjanje je mnogo svojstvenije onome što zanima neku ženu.

Ovo pokazuje imaginarnu prednost te ličnosti, to jest narcisoidni odnos u koji je ministar dospao, ovoga puta bez svog znanja. Taj odnos je takođe naznačen u engleskom tekstu, već od druge strane, kroz jednu pripovedačevu primedbu prelepor oblika: »Ovdje, prema tome (...) imamo upravo ono što treba da bi ministarova vlast bila potpuna; kradljivčev saznanje da pokradeni zna tko je kradljivac.« Ili u engleskom izvorniku: *the robber's knowledge of the loser's knowledge of the robber*. Rečenica čiji značaj autor ističe tako što je stavlja u usta Dipenu odmah posle priče u kojoj je opisana scena sa kradom pisma. I ovde se čini da Bodler luta po jeziku jer prevodi tako da jedan pita, a drugi potvrđuje, i to ovako: »A lopov, zna li on?«, potom, »loпов zna...«. Šta? »da pokradena osoba poznaje lopova«.

Jer lopovu je važno ne samo da ta osoba zna ko ju je pokrao, nego i sa kim ima posla kao s lopovom, što znači da treba podrazumevati kako ga ona smatra za sve kadrim: kako mu ona poverava položaj kakav niko nije u stanju da ima jer je to položaj apsolutnog gospodara.

U stvari, to je položaj apsolutne slabosti, ali ne za onog za koga bi se moglo verovati. Dokaz nije samo u tome što se Kraljica usudila da pozove policiju. Jer ona se samo priklanja svom pomerenom stepenu u rasporedu početne trijade, prepuštajući se pri tom samoj zaslepljenosti, neophodnoj da bi se to mesto zauzelo: *No more sagacious agent could, I suppose, ironize Dipen, be desired or even imagined*. Ne, jer ona je preduzela taj korak, ne toliko iz očajanja, *driven to despair*, kako nam kaže, nego opterećena nestrpljenjem koje se pre može pripisati varki kao iz ogleđala.

Jer ministar mora mnogo da se trudi kako bi se uzdržao da ne deluje što je u tom trenutku njegov zgoditak. U stvari ministar nije potpuna budala. To je načelnikova primedba, a on uvek govori najbolje što se može reći: istina, to najbolje važi samo za Dipena, i prestaje da važi tek kod sume od pedeset hiljada franaka koliko će to načelnika stajati po zvaničnom kursu u to doba, s tim što će u to ići i nekakva druga dobit. Ministar nije, dakle, potpuno lud u tom stagnirajućem ludilu, i zato on mora da se ponaša na neurotičan način. Poput čoveka koji se povukao na neko ostrvo da zaboravi, šta? zaboravio je šta — poput ministra koji, da ne bi upotrebio pismo, dosepeva dotle da to zaboravi. Upravo to izražava postojanost njegovog ponašanja. Ali pismo, ne više nego neurotičarevo nesvesno, to ne zaboravlja. Ono ga zaboravlja tako malo da ga preobražava sve više i više u sliku onog kojeg je ponudila na njegovo iznenađenje i koje će sada prepustiti, po svom primeru, sličnom iznenađenju.

Crte tog preobražaja su zabeležene, i to u jednom dosta karakterističnom obliku što se tiče njihove prividne bezrazložnosti da bi se mogle valjano uporediti sa povratkom potisnutog.

Takođe najpre saznajemo da je ministar, sa svoje strane, prevrnuo pismo, ali ne, naravno, onako na brzinu poput Kraljice, nego natenane, onako kako se izvrće ođeca. U stvari, on je postupio onako kako je trebalo da postupi, te savio pismo i zapečatio ga onako kako se to radilo u njegovo doba, ostavljajući prazno mesto za novu adresu.¹³

Ova adresa postaje njegova vlastita. Bez obzira da li je pisana njegovim ili tudom rukom, ona će izgledati napisana finim ženskim rukopisom, a pečat, koji je prešao sa crvene boje strasti na crnu boju njegovih ogleđala, utiskuje tu njegov vlastiti žig. Ovu neobičnost pisma, obeleženo pečatom svog pošiljaoca, treba pre uočiti zbog njenog izuma, nego zbog toga što je, snažno iskazanu u tekstu, Dipen nije potom čak ni pokazao u raspravi kojoj podvrgava identifikaciju pisma.

Bez obzira da li je ovo ispuštanje namerno ili nenamerno, ono iznenađuje u razradi jedne kreacije koja se odvija po najdetaljnijoj strogosti. Ali u oba slučaja je indikativno to što je pismo, koje ministar, sve u svemu, upućuje samom sebi, pismo žene: kao da je tu postojala jedna faza kroz koju je on morao proći zahvaljujući prirodnoj podobnosti označitelja.

Isto tako, aura nonšalancije koja ide sve do toga da poprimi izgled mekote, pokazivanje dosade, bliske gadenju, u razgovoru, ambijent koji autor filozofije o nameštaju¹⁴ zna da izvuče iz skoro neopipljivih utisaka kao što je onaj o muzičkom instrumentu na stolu — sve kao da je usredsređeno na to da osoba, koju je sav taj razgovor okružio crtam muževnosti, svojom pojavom odiše najjedinstvenijim mirisom žene, *odor di femina*.

Dipen ne propušta da istakne kako je to tu jedna izveštačenost, govoreći nam da se iza te lažne finoće krije budna zver, spremna za skok. Ali možda je tu reč o samom dejstvu nesvesnog u onom smislu u kome učimo da je nesvesno to što je čovek nastanjen označiteljem — i, eto, ne može biti lepše slike od one koju Po sam sklapa da bi nam objasnio Dipenov podvig. Radi toga on pribegava onim toponimskim nazivima koje neka geografska karta, ako nje nema, utiskuje u svoj crtež, i od kojih se može napraviti predmet za igru pogadanja kome će rešenje znati da pronađe onaj koga bude izabrao partner — te otuda primedba da će početnik najlakše dovesti u zabludu ako mu se, među krupnim slovima, naširoko razbacanim po karti, dadne da odgoneta, a da se često na tome ni pogled ne zaustavi, naziv neke čitave zemlje...

Eto tako se i ukradeno pismo, poput ogromnog ženskog tela, rasprostrlo po ministrovom kabinetu kad je Dipen u njega kročio. Ali on je već spreman na to, te očiju skrivenih iza tamnih naočara, pristupa razotkrivanju tog velikog tela.

I zbog toga će, bez ikakve potrebe, sem što je takva prilika, da osluškuje na vratima prof. Frojda, on ići pravo tamo gde leži i obitava ono što je to telo napravljeno da skriva, u nekom lepom predelu gde pogled

klizi, pa čak na onom mestu koje zavodnici zovu Venerin breg u bezazlenoj iluziji da odatle mogu da drže Grad. I gle! Na zidu kamina eto predmeta na dohvata ruke koju kradljivac treba samo da pruži... A pitanje da li ga je dohvatio u zidnu kamina, kako to Bodler prevodi, ili ispod zida kamina, kako glasi izvorni tekst, može da se zanemari bez ikakvih posledica po kuhinjske¹⁵ priče.

Ako se simbolička efikasnost tu zaustavila, da li to znači da se tu takođe ugasio i simbolički dug? Ako bismo u to i poverovali, u suprotno bi nas uverile dve epizode koje treba utoliko manje držati za sporedne što se na prvi pogled čini da tonom odstupaju od dela.

Prva je najpre priča o Dipenovoj nagradi koja se, daleko od toga da je završna igra, pojavila od samog početka u vrlo slobodnom pitanju koje on postavlja načelniku o nagradi čiji ogroman iznos ovaj, iako prećkujući ponešto, ne pomišlja da mu sakrije, pominjući čak i njeno eventualno povećanje.

Cinjenica da nam je Dipen ranije bio predstavljen kao oskudni izganik u eteru, tera nas pre da razmišljamo o pogodbi koju sklapa za isporuku pisma čije efikasno obavljanje obezbeđuje čekovna knjižica. Ne smatramo zanemarljivim to što je *hint* bez okolišanja (direktna aluzija — prim. prev.) koja mu u tome posreduje »priča o Abernethyju«, engleskom lekaru. Naime, u njoj je reč o bogatom tvrdici koji, smislivši da od ovoga dobije besplatan savet, dobije odgovor ne šta da uzme kao lek, nego da uzme plaćeni savet.

Zar se to doista s punim pravom ne tiče nas kada se možda radi o tome da se Dipen sam povuče iz simboličkog kola pisma — nas koji od sebe pravimo odašiljače svih ukradenih pisama koja će, bar za jedno kratko vreme, biti kod nas u zastoju kad je reč o transferu. I zar mi ne neutrališemo odgovornost, koju njihov transfer podrazumeva, kada je izjednačavamo sa najništavijim označiteljem svakog značenja koji postoji, a to je novac.

Ali ni to nije sve. Ova korist koju je Dipen tako lako izvukao iz svog podviga, ako je sa ciljem da se nešto izvuče iz igre, čini samo paradoksalnijim, čak šokantnim, obrušavanje i, recimo, podmukli udarac koji sebi iznenada dopušta prema ministru čijem drskom prestizu je, čini se, tom podvalom ipak dosta naudio.

Već smo pomenuli grozne stihove koje mu je u faksimilu napisao, ne mogavši se od toga suzdržati, kako nas uverava, u trenutku kada je ministar, izvan sebe od besa zbog Kraljičinog neizbežnog izazova, pomislio da će je dotuci i sunovratio se u bezdan: *facilis descensus Avernus*,¹⁶ kako on to izrekom ilustruje, dodajući kako će ministar sigurno prepoznati njegov rukopis što, radi bezopasnog ostavljanja neke ljage bez pošte, izgleda, imajući na umu jednu figuru koja nije bez zasluge, pobjeda bez slave, dok osveta koju je prizivao još od jednog lošeg ministrovog postupka u Beču (da li na Kongresu?) samo na to baca tamnu senku pride.

Razmotrimo ipak malo поближе tu strastvenu eksploziju, a naročito što se tiče trenutka kada izbija iz radnje čiji uspeh zavisi od jedne tako hladne glave.

Ona nastupa upravo nakon trenutka kada se, pošto je identifikacija pisma obavljena, može reći da Dipen već drži pismo isto kao da ga se docepao, iako još ipak nije u stanju da se toga oslobodi.

On postaje, dakle, učesnik u intersubjektivnoj trijadi, i kao takav, u središnjem položaju koji su predhodno zauzimali Kraljica i ministar. Hoće li nam on, izgledajući tu superioran, otkriti u isto vreme i namere autora?

A ako je uspeo da pismo vrati na pravi put, onda preostaje da ga otpremi na njegovu adresu. A na toj adresi je predhodno stajao Kralj jer je upravo tu ono moralo da ude u zakonski red.

Ni Kralj, ni Policija koja ga je smenila na tom mestu, nisu bili sposobni, kao što smo videli, da ga čitaju pošto je to mesto podrazumevalo zaslepljenost.

Requiem augeur, legendarni arhaizam ovih reči kao da odjekuje sam za nas kako bismo osetili koliko je podrugljivo tu prizivati čoveka. A već neko vreme ni istorijske figure ne pružaju u tome nikakvo ohrabrenje. Nije prirodno da čovek sam snosi teret najvišeg od svih označitelja. A mesto, koje je zauzeo da bi ga na sebe preuzeo, može da postane isto tako simbol najogromnije budalaštine¹⁷.

Recimo da je Kralj ovde investirao prirodnom dvosmislenošću u posvećeno, zahvaljujući budalaštini koja zavisi upravo od Subjekta.

Ovo će upravo dati smisao ličnostima koje će doći na njegovu mesto. Ne da se policija može smatrati analfabetom po svojoj konstituciji, a nama je poznata uloga kopalja, pobodenih na *megdanskoj poljani* (campus) u radanju Države. Ali ova, koja ovde vrši svoje dužnosti, sva je obeležena liberalnim oblicima koje su joj nametnuli gospodari, ne baš mnogo zainteresovani da izbrišu svoje nevidavne sklonosti. Zbog toga nam se otvoreno govori, svakom zgodom, o pravima koja su joj data: »*Sutor ne ultra crepidam*, bavite se vašim lupezima. U tu svrhu ćemo vam obezbediti čak i naučna sredstva. To će vam pomoći da ne mislite o istinama koje je bolje ostaviti u tami!»¹⁸.

Zna se da će rasterećenje, koje proizilazi iz tako lukavih načela, trajati samo tren, te da hod sudbine već dovodi sa svih strana, kao odgovor na pravednu težnju ka vladavini slobode, zanimanje za one koji je remete svojim zločinima, i to ide sve do iskivanja upriličenih dokaza. Čak se može videti kako ta praksa, koja nije nikada bila shvaćena do da se upražnjava samo u korist najvećeg broja, biva potvrđena javnim priznavanjem da je dolazilo do takvih iskivanja, a ta priznanja su davali oni koji su tome mogli da zamere: poslednje ispoljavanje u smislu premoći označitelja nad subjektom.

Pri tom isto tako ostaje da je policijski dosije uvek bio predmet jedne suzdržanosti za koju nije dovoljno objašnjenje da naširoko prevazilazi krug istoričara.

Upravo je zbog tog nestalnog poverenja, isporuka pisma, koju Dipen ima nameru da izvrši načelniku policije, umanjiti domet te stvari. Šta sada ostaje od označitelja kada je, već rasterećen od poruke za Kraljicu, evo osakaćen u svom tekstu samo što je izašao iz ministrovih ruku?

